

**ВПЛИВ РОЛЬОВИХ ПОЗИЦІЙ ВИКЛАДАЧА
НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДІ
ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ**

Касьянова О. М.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки, філософії та мовної підготовки
Харківська медична академія післядипломної освіти*

Разумна А. Г.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, філософії та мовної підготовки
Харківська медична академія післядипломної освіти
м. Харків, Україна*

В освітньому процесі вищої школи разом із набуттям студентами фахових компетентностей відбувається формування особистісно-професійної (метапрофесійної), професійної (фахової) та навчально-професійної ідентичності. *Професійна ідентичність* майбутнього фахівця поєднує його самоусвідомлення як професіонала, прийняття ним професійної діяльності як особистісно значущої справи, оволодіння професійними цінностями як особистісними (що стають для нього автентичними), суб'єктивну атрибуцію власної приналежності до професійної спільноти, що об'єктивно виявляється у професійному (навчально-професійному) спілкуванні та професійно спрямованому функціонуванні, а також ментально структурується у ідеальному фаховому Я-образі як цільового орієнтиру в опануванні медичної освіти та професії [1; 2].

Формування професійної ідентичності майбутнього фахівця сфери охорони здоров'я відбувається у ході ідентифікаційних процесів, які актуалізуються у студентів під час рефлексивного самовизначення та актуалізації взаємодії з учасниками освітньо-професійного процесу, де найважливішу роль відіграє спілкування із педагогом. Формування професійної ідентичності студента відбувається у взаємодії з викладачем, який обирає значущі для такого впливу рольові позиції: «постає» перед студентом як «зріла особистість», «кваліфікований фахівець» в галузі, що викладає, як коуч, що демонструє дії «ефективного студента», окреслюючи ефективні способи опанування відповідного навчально-професійного змісту.

Дослідниками та методологами в сфері педагогіки та педагогічної психології розроблено низку концепцій педагогічного спілкування й

відповідних класифікацій комунікативних ролей педагога. В системі вищої освіти разом із сталими педагогічними ролями «лектора» (професора) та «асистента», періодично вводяться в практику закладів освіти ролі «ментора» та «тьютора», що виконують студентоцентровану організаційно-забезпечувальну функцію в оптимізації взаємодії в системі «викладач-студент» [3].

Рольову позицію педагога у закладі вищої освіти ми розуміємо як характеристику, що визначає його диспозиційне ставлення та характер побудови взаємодії з відповідними учасниками освітнього процесу. Так, рольова позиція «викладача» передбачає наявність відповідної рольової позиції «студента», рольова позиція «фахівця» – позицію «клієнта (споживача послуг або продукту, що надає фахівець)», рольова позиція «керівника» – позицію «підлеглого» тощо. Поняття «рольової позиції викладача в системі вищої медичної освіти» ще не є остаточно розробленим, є багатовекторним та має складну поліконтекстну структуру. Аналіз науково-педагогічних досліджень свідчить про недостатнє висвітлення проблеми взаємозв'язку педагогічної позиції викладача та формування професійної ідентичності студентів (для побудови теорії рольового впливу викладача на професійну самоідентичність студентів).

У педагогічній взаємодії із студентами викладач реалізує рольові позиції на *загально-особистісному, фаховому та навчально-коучинговому* рівнях.

На *«особистісному* рівні рольової взаємодії» викладач постає як особистість з відповідними цінностями, життєвими позиціями, ставленням до світу, людей та себе у різноманітті самовиявлення. Самопрезентація викладачем цієї рольової позиції проявляється у демонстрації власного ставлення до тих аспектів реальності, які є важливими для студента. В процесі такої взаємодії у студента відбуваються ідентифікаційні процеси – ідентифікація викладача за власними цінностями та самоідентифікація (визначення себе) за значущими характеристиками викладача. Ідентифікація викладача здійснюється студентом за найбільш важливими ціннісними критеріями. При високій оцінці викладача студентом педагог набуває для майбутнього фахівця суб'єктивного статусу референтної особистості. При референтності викладача як особистості, майбутній фахівець «самоідентифікує» способи практичного виявлення зрілої особистості. Підтримка відтворених особистісних диспозицій студента викладачем в процесі взаємодії фасилітує їх прийняття студентом як власні орієнтири. Якщо викладач висловлює впевненість, що студент має потенціал бути в перспективі розвинутою особистістю і реалізовувати відповідні цінності, то це спонукає до автентизації відповідних цінностей. При

цьому викладач демонструє поважне ставлення до студентів як особистостей.

Важливою щодо професійної спрямованості є особистісно-професійна позиція викладача, що впливає на становлення метапрофесійної ідентичності майбутнього фахівця. На метапрофесійному рівні ми визначили наступні найважливіші контексти: «місце професії у самовизначенні особистості» та «ставлення особистості до представництва власної професії та професійної спільноти у суспільстві». Аналіз «місця професії у особистісному самовизначенні» показав наявність двох основних тенденцій – перша, згідно якої професія виконує системостворюючу функцію для особистості, друга, відповідно до якої професія являє собою інструмент реалізації інших позапрофесійних цінностей особистості.

На «*фаховому* рівні рольової взаємодії» згідно із «презентаційним феноменом» викладач постає як фахівець із відповідним рівнем професійної майстерності, кваліфікації, професійного ставлення до якості своєї діяльності. Така *презентація* викладачем його професіоналізму супроводжується *самоідентифікацією* студента, який опановує на візуально-чуттєвому рівні спосіб виконання професійної діяльності. На цьому рівні рольової взаємодії демонстрація викладачем своєї професійної майстерності актуалізує процес фахової практичної самоідентифікації студентів. Забезпечення відкритості для спостереження професійного процесу, що здійснюється викладачем-фахівцем дає можливість його чуттєвого наочного опанування. Фасилітаційна підтримка виконання студентами фахових дій виявляється у визнанні у них пропедевтичної відповідності фаховим вимогам та компетентностям.

На «*навчально-професійному* рівні рольової взаємодії» ідентифікаційний процес забезпечується при актуалізації викладачем ролі коуча, що демонструє способи опанування професії «ефективним студентом». Відсутність демонстрації «ефективного студента» як зразка виконання навчально-професійних дій, відсутність рекомендацій щодо прийомів опанування навчальним змістом та формування відповідних компетенцій утруднює навчально-професійну ідентифікацію студентів. Фасилітаційною підтримкою студента в його навчально-професійній діяльності є інформування про тотожність навчально-пізнавальних труднощів, які долав сам викладач при опануванні професією в минулому та демонстрація їх можливостей в опануванні необхідним матеріалом. Педагогічною помилкою щодо актуалізації навчально-професійної ідентичності студента є відсутність артикуляції позитивних очікувань від студентів з боку викладача щодо їх можливості впоратись з навчальними завданнями, та зосередження на нищівній критиці

процесу професійного оволодіння. У студента формується «навчена безпорадність» щодо професійного опанування.

Рольова позиція «зрілої особистості» реалізується в парадигмі особистісного підходу до формування фахівців і через відповідну актуалізацію та фасилітаційну підтримку сприяє формуванню метапрофесійної ідентичності, рольова позиція «кваліфікованого фахівця» реалізується в парадигмі компетентнісного підходу до формування фахівців і через відповідну актуалізацію та фасилітаційну підтримку сприяє формуванню фахової ідентичності, а рольова позиція «ефективного студента» реалізується в парадигмі студентоцентрованого підходу до формування фахівців і через відповідну актуалізації та фасилітаційну підтримку сприяє формуванню навчально-професійної ідентичності студентів.

Література:

1. Андрушко Я.С. Професійна ідентичність особистості як психологічний феномен. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2013. Вип. 19. С. 104-110.
2. Разумна А.Г. Педагогічні чинники формування професійної ідентичності майбутнього медичного фахівця в умовах вишу. *Теорія і практика управління соціальними системами*. Щоквартальний науково-практичний журнал. 2019. № 1. С. 16–28.
3. Яковенко Ю.Л., Корзюк, О.В. Нові ролі та функції викладача вищої школи в сучасних умовах. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 23. Т. 2. С. 139-143.

ГОЛОД 1946-1947 РОКІВ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПРИЧИНИ

Кириченко В. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри політології та права
Національний університет «Запорізька політехніка»*

Соколенко Ю. М.

*старший викладач кафедри політології та права
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

Дослідження зазначеної теми набуває сьогодні особливої актуальності, адже в цьому році виповнюється 75-роковина початку жакливих і